

KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

Alueellinen neuvolasuunnitelma Hyvaks

Vuosille 2023-2025

Sisällysluettelo

Johdanto	4
1. Neuvolatoimintaa ja ehkäisevää suun terveydenhuoltoa ohjaavat lait ja asetukset	6
Maksut asiakkaalle.....	6
2. Toiminnan sisältö ja menettelytavat	7
Äitiysneuvola.....	8
Lastenneuvola.....	9
Segmentointi ja tuen tarpeen arviointi	10
Neuvolasta poisjääneiden tuen tarpeen selvittäminen.....	11
3. Äitiysneuvolatoiminta.....	11
Laatukriteerit	13
Palvelun myöntämisen kriteerit	14
Synnytyksen jälkitarkastukset.....	14
Äitiysneuvolan henkilöstöresurssit ja asiakasmäärät.....	15
4. Lastenneuvolatoiminta	16
Laatukriteerit	19
Palvelun myöntämisen kriteerit	20
Palvelutarve	20
Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö.....	20
Lastenneuvolan henkilöstöresurssi ja asiakasmäärät.....	21
5. Seksuaaliterveyspalvelut	22
Alkuraskauden keskeytykset 1.1.2024 alkaen	24
Laatukriteerit	24
Palvelun myöntämisen kriteerit	25
Palvelujen saavutettavuus.....	25
Rajapinnat muihin palveluihin/toimintoihin.....	26
Nuorten maksuton raskauden ehkäisy	26
Vakavasti päihderiippuvaisen maksuton raskauden ehkäisy	27
Seksuaaliterveyspalvelujen resurssit ja asiakasmäärät	27
6. Odottavien perheiden ja alle kouluikäisten lasten suun ehkäisevä terveydenhuolto	28

7. Muut toimintamuodot.....	29
Neuvolan perhevalmennus.....	29
Lapset puheeksi-menetelmä	29
8. Muu tarkastusten ulkopuolinen toiminta neuvolassa	30
Perhekeskustoiminta	30
Perhepolku-verkkokurssi vanhemmuuden tukemiseen	31
Tiedottaminen ja viestintä.....	31
Osallisuus	31
Toiminnan yhteensovittaminen nivelvaiheissa	32
9. Yhteistyö lapsiperheiden sosiaalipalvelujen kanssa ja ilmoitusvelvollisuus.....	32
10. Seuranta, raportointi ja toiminnan kehittäminen	33
Toiminnan seuranta ja arviointi.....	33
Mittarit ja tilastointi.....	34
Johtaminen ja vastuuhenkilöt.....	34
Kehittämiskohteet ja toimenpiteet tulevalle kaudelle	35
11. Lähteet	37

Johdanto

Neuvolatyö on keskeinen osa perusterveydenhuollon lasten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa. Hyvinvointialueet vastaavat äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan sekä seksuaaliterveyspalvelujen järjestämisestä. Jokaisella hyvinvointialueella laaditaan alueellinen neuvolasuunnitelma valtuustokausittain, ja se on osa alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. ([Terveystarkastuslaki 15 §](#)). Alueellisessa neuvolasuunnitelmassa kuvataan, miten hyvinvointialueen vastuulla olevien neuvoloiden toiminta toteutetaan. Neuvolasuunnitelman päivittämisestä vastaavat alueiden palveluvastaavat yhdessä neuvola ja seksuaaliterveyspalveluiden palvelupäällikön kanssa.

Äitiys- ja lastenneuvolan palvelut perustuvat huolellisesti toteutettuihin määräaikaisiin terveystarkastuksiin ja terveysneuvontaan, joissa huomioidaan yksilöiden ja perheiden tarpeet. Neuvolat tekevät yhteistyötä muun muassa varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta ja muusta sosiaalitoimesta sekä erikoissairaanhoidosta vastaavien toimijoiden kanssa. ([Sosiaali- ja terveysministeriö, neuvolat](#)).

Keski-Suomen hyvinvointialueella strategiasta on nostettu kaikkia palveluita läpileikkaaviksi teemoiksi mielen hyvinvointi, liikunta ja arkiturvallisuus. Nämä teemat kulkevatkin tiiviisti mukana myös neuvolatoiminnassa. Mielen hyvinvointi on kokonaisuus, jonka kohentamiseen osallistuvat useat eri palvelut, ja myös neuvolassa on tärkeää tehdä monialaista yhteistyötä näiden palvelujen kanssa. Keski-Suomen hyvinvointialue tarjoaa kaikille asukkailleen ilmaisen Perhepolku-verkkokurssin, ja lisäksi neuvoloissa otetaan käyttöön Lapset puheeksi-menetelmä. Liikunnan lisääminen lisää tutkitusti myös mielen hyvinvointia, ja lisäksi liikuntaa lisäämällä voidaan ehkäistä ylipainoa, joka taas lisää riskiä sairastua useisiin eri sairauksiin. Neuvoloissa otetaan käyttöön Neuvokas perhe-menetelmä, ja ylipainoisten lasten määrää on tavoitteena saada kattavammin mittaroitua ISO-Bmi:n avulla. Arjen turvallisuus huomioidaan neuvolatoiminnassa kaikessa työskentelyssä, pyrkien mahdollistamaan terveellinen ja turvallinen arki kaikille Keski-Suomalaisille lapsille ja perheille.

Keski-Suomen hyvinvointialueen neuvolatoiminta on jaettu viiteen alueeseen; Keskinen alue, Itäinen alue 1, Itäinen alue 2, Läntinen alue ja Pohjoinen alue.

Keskisen alueen neuvoloihin kuuluvat Huhtasuon, Keskustan, Kuokkalan ja Muuramen neuvolat. Yhteensä keskisen alueen neuvoloissa on 24 henkilötyövuotta. Läntisen alueen neuvoloihin kuuluu Kyllö, Keljonkankaan, Säynätsalon, Korpilahden, Toivakan,

Joutsan, Multian, Petäjäveden ja Keuruun neuvolat. Yhteensä läntisen alueen neuvoloissa on 21 henkilötyövuotta. Itäinen neuvola-alue on jaettu kahteen pienempään kokonaisuuteen; toiseen kuuluu Palokan, Laukaan ja Konneveden neuvolat (itäinen 1) ja toiseen Sampoharjun, Tikkakosken, Uuraisten ja Hankasalmen neuvolat sekä keskitetty seksuaaliterveysyksikkö Jyväskylässä (itäinen 2). Itäinen 1 alueen neuvoloissa on yhteensä 23 henkilötyövuotta ja Itäinen 2-alueen neuvoloissa on yhteensä 20,5 henkilötyövuotta. Pohjoisen alueen neuvoloihin kuuluvat Äänekosken, Saarijärven, Karstulan, Kannonkosken, Kivijärven, Kyyjärven, Pihtiputaan ja Viitasaaren neuvolat. Yhteensä pohjoisen alueen neuvoloissa on 18 henkilötyövuotta.

1. Neuvolatoimintaa ja ehkäisevää suun terveydenhuoltoa ohjaavat lait ja asetukset

Neuvolatoiminta ja sitä toteuttavat toimintaohjelmat pohjautuvat neuvola-asetukseen, valtakunnallisiin suosituksiin ja erikoissairaanhoidon kanssa sovittuihin käytänteisiin. Hyvinvointialueen tulee järjestää alueensa raskaana olevien naisten, lasta odottavien perheiden, alle oppivelvollisuusikäisten lasten ja heidän perheidensä neuvolapalvelut ([Terveydenhuoltolaki 1326/2021](#)).

Asetus Neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollosta ([338/2011 Finlex](#)) varmistaa, että neuvoloissa annettu terveysneuvonta sekä terveystarkastukset ovat valtakunnallisesti yhtenäisiä, yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Asetus säättää tarkastusten määrästä, sisällöstä, sekä yksilöllisistä terveystarkastuksista, ja sitä sovelletaan niin neuvola- koulu- kuin opiskeluterveydenhuollon palveluihin sekä lasten ja nuorten ehkäisevään suun terveydenhuoltoon.

Neuvolatyötä koskevat kansalliset ohjeistukset on koottu Neuko-tietokantaan. Se sisältää äitiys- ja lastenneuvolan ammattilaisten käyttöön uusinta näyttöön perustuvaa tietoa sekä kansalliset ohjeistukset ja suositukset. Kaikille avoin tietopaketti on myös päättäjien ja kaikkien kansalaisten käytettävissä ([Neuko-tietokanta](#)). Lisäksi neuvolatoimintaa ohjaavat erilaiset paikalliset ohjeistukset ja hoitopolut yhteistyössä erikoissairaanhoidon kanssa.

Maksut asiakkaalle

Äitiys- ja lastenneuvola kuuluvat niin sanottuihin universaaleihin, kaikille sitä tarvitseville tarjolla oleviin maksuttomiin palveluihin. Äitiysneuvolapalvelut on tarkoitettu raskaana oleville, vastasyntyneille äideille ja vastasyntyneille lapsille ja heidän perheilleen. Valtakunnallisen syntymärekisteritietojen perusteella palveluita käyttämättömien osuus on vain 0,2–0,3 % synnyttäneistä. Lastenneuvolapalvelut ovat lapsille ja heidän perheilleen maksuttomia.

Seksuaaliterveyspalvelujen vastaanottokäynti on kansanterveyslain ja siihen liittyvän maksulain perusteella maksuton kaiken ikäisille riippumatta siitä, mihin käynti tehdään (ehkäisyneuvola, lääkärin vastaanotto, kouluterveydenhuolto ym.).

2. Toiminnan sisältö ja menettelytavat

Neuvolatyötä tehdään Keski-Suomen hyvinvointialueen neuvoloissa pääosin yhdistetyllä väestövastuumallilla, joissa perheen asiakkuus samalla terveydenhoitajalla jatkuu raskauden alusta lapsen kouluikään asti. Suunnitelmakauden 2023–2025 aikana yhdistetty äitiys- ja lastenneuvolatyö tullaan laajentamaan koko hyvinvointialueelle. Yhdistetyn äitiys- ja lastenneuvolan etuna on, että terveydenhoitaja tuntee oman alueensa väestönsä hyvin, kun äitiys- ja lastenneuvolapalvelut muodostavat yhdessä jatkumon. Se lisää asiakastyytyvää ja yksilöllisempää palvelua.

Seksuaaliterveyspalveluja (mm. raskauden ehkäisy ja perhesuunnittelu) tarjotaan alueen fertiili-ikäisille osin yhdistettynä muuhun neuvolatoimintaan, osin keskitettynä omaan toimintayksikkönsä. Palvelua tarjotaan pääasiassa vastaanottokäynteinä ja puhelinpalveluna mutta lisääntyvässä määrin myös etävastaanottoina.

Neuvolapalvelut tarjotaan Keski-Suomessa kivijalkaneuvoloista. Suurimmassa osassa neuvoloita tuotetaan sekä äitiys- että lastenneuvolapalveluita, joissain kunnissa on kuitenkin pieniä lähineuvoloita, joissa tarjotaan vain lastenneuvolapalvelua. Hankasalmella ja Joutsassa neuvola on osa fyysistä perhekeskusta.

Äitiys- ja lastenneuvolan palveluita tuotetaan neuvoloissa yksilö- ja perhevastaanottoina, puhelin- ja chat-neuvontana, kotikäynteinä, sekä perhevalmennuksina. Neuvolan palvelujen tukena toimii moniammatillisessa yhteistyössä terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon lisäksi kunnassa muita lapsiperhepalveluja ja varhaista tukea tarjoavia toimijoita. Moniammatillinen yhteistyö suunnitellaan asiakkaan kanssa yhdessä. Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa on äitiys- ja lastenneuvolatoiminnassa yhteisten asiakkuuksien ja heidän hoitoketjunsä vuoksi tiivistä.

Neuvolatoimintaan liittyvää puhelinpalvelua tuotetaan keskitettynä kaikissa hyvinvointialueen neuvoloissa. Puhelinpalvelussa käytetään apuna myös sähköistä soittopyyntöpalvelua. Neuvoloiden chat-palvelua tarjotaan tällä hetkellä varsin pienimuotoisesti Jyväskylässä ti-to klo 13–15. Keskitetyn puhelinpalvelun etuna on saavutettavuus ja asiakaslähtöisyys. Keskitetyn puhelinpalvelun riittävään henkilöstöresursointiin on kiinnitettävä huomiota, jotta vältetään palvelun ruuhkautumiselta ja asiakkaan yhteydenotto mahdollistuu ilman liian pitkää viivettä vastaamisessa tai takaisinsoitossa. Tulevaisuudessa chat-palvelu laajentuu koskevaksi koko hyvinvointialuetta.

Kunnissa on käytössä tällä hetkellä kolme erilaista potilastietojärjestelmää (Lifecare, PegasosOmni ja Mediatr), jotka vaikuttavat terveystarkastusten kirjaamiseen, tilastointiin ja allokontiin sekä haastaa neuvolatoiminnan yhdentämistä ja yhteistyön tekemistä yli entisten organisaatorajojen.

Terveydenhoitajan neuvolatyötä tehdään yhdistettynä äitiys- ja lastenneuvolatyönä, sisältäen osissa neuvoloita myös seksuaaliterveyden palveluja, sekä sektorikohtaisesti äitiys- ja lastenneuvolatyö ja seksuaaliterveyspalvelut eriytettynä eri terveydenhoitajille. Äitiysneuvolatyöhön voi liittyä myös seksuaaliterveyden palveluja.

Äitiysneuvola

Äitiysneuvolatyön perustana on odottavan naisen ja lasta odottavan perheen tarpeista lähtevä yksilöllinen hoitosuunnitelma. Jokaisen odottavan naisen ja perheen kohdalla tehdään palvelutarpeen arviointia ja suunnitellaan hoidon, tutkimusten, ohjauksen ja neuvonnan tarve yksilöllisten ja perhekohtaisten tarpeiden mukaisesti.

Määräaikaisia terveystarkastuksia järjestetään äitiysneuvolan toimintaohjelman mukaisesti. THL on määritellyt jokaisesta terveystarkastuksesta käyntisisällöt ([NEUKO](#)), jotka ohjaavat tarkastusten sisältöä. Äitiysneuvolan kehittämistyöryhmä on valmistelemassa yhdenmukaista toimintaohjelmaa koko hyvinvointialueelle, joka otetaan käyttöön vuoden 2024 alussa.

Raskauden aikaisiin käynteihin sisältyy yksi laaja terveystarkastus kaikille perheille sekä vähintään yksi lääkärintarkastus. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa koko hyvinvointialueella tarjotaan odottaville perheille kaksi raskaudenaikaista

lääkärintarkastusta. Tämä tavoite perustuu NEUKO- tietokannan suositukseen ja se toisi myös ajan myötä säästöjä erikoissairaanhoidon mahdollisten läheteiden vähentymisen myötä. Synnytyksen jälkeisen jälkitarkastuksen tekee lääkäri tai säännöllisen synnytyksen jälkeen siihen koulutuksen saanut terveydenhoitaja tehtäväsiirron perusteella. Laaja-alaisen työmallin laajentuessa tulee varmistaa riittävät resurssit terveydenhoitajien täydennys- ja päivityskoulutuksiin.

Määräaikaisten käyntien lisäksi raskaana olevalle ja synnyttäneelle järjestetään asiakkuuden segmentoinnissa tai muulla tavoin esiin tulleen yksilöllisen tarpeen mukaan lisäkäyntejä tai pidennettyjä vastaanottoaikoja äitiysneuvolaan. Nämä lisäkäynnit tulee huomioida henkilöstömitoituksissa sekä terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanottotyöhön käytettävissä olevassa ajassa.

Odottavan perheen laajaan terveystarkastukseen kuuluu sekä terveydenhoitajan että lääkärin tekemät terveystarkastukset. Tarkastuksissa kiinnitetään huomiota erityisesti koko perheen hyvinvointiin. Ensimmäistä lasta odottavan perheen laajaan terveystarkastukseen sisältyy myös suun terveydentilan selvittäminen. Laajassa terveystarkastuksessa ennakoitaan vauvan syntymää, keskustellaan muuttuvan perhetilanteen herättämistä odotuksista ja mahdollisista peloista kummankin vanhemman ja lasten näkökulmasta, perheen sosiaalisista suhteista ja voimavaroista. Perheen hyvinvoinnin selvittämisessä lähtökohtana ovat vanhempien kuvaus perheen tilanteesta, heidän tarpeensa, voimavaransa ja huolensa.

Äitiysneuvolassa tullaan ottamaan käyttöön Lapset puheeksi- menetelmä keskiraskauden tarkastuksessa ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Lapset puheeksi- menetelmän tavoitteena on kaikkien lasten hyvinvoinnin edistäminen. Mikäli keskustelussa nousee esille lisätuen tarve, kutsutaan koolle moniammatillinen yhteistyöryhmä.

Lastenneuvola

Neuvolassa järjestetään alle kouluikäisille lapsille 18 asetuksen mukaista terveystarkastusta, joista viisi tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa. THL on määrittellyt jokaisesta terveystarkastuksesta käyntisisällöt ([NEUKO](#)), jotka ohjaavat tarkastusten sisältöä. Lastenneuvolan kehittämistyöryhmä on koostamassa yhdenmukaista toimintaohjelmaa koko hyvinvointialueelle.

Määräaikaisissa terveystarkastuksissa arvioidaan lapsen kehitys, terveydentila ja hyvinvointi. Määräaikaisten käyntien lisäksi perheille järjestetään asiakkuuden segmentoinnissa tai muulla tavoin esiin tulleen yksilöllisen tarpeen mukaan pidennettyjä tai lisäkäyntejä lastenneuvolaan.

Alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen järjestetään kolme laajaa terveystarkastusta, jossa arvioidaan lapsen kehityksen, terveydentilan ja hyvinvoinnin lisäksi koko perheen hyvinvointia ja huoltajien tuen tarpeita. Laajat terveystarkastukset järjestetään, kun lapsi on 4 kuukauden, 18 kuukauden ja 4 vuoden ikäinen. Tarkastukseen kutsutaan aina molemmat huoltajat.

Laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien kirjallisella suostumuksella varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilökunnan arvio lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa niiltä osin kuin se on välttämätöntä hoidon ja tuen järjestämisen kannalta. Siihen sisältyy myös vanhempien näkemys lapsensa terveydestä ja kehityksestä sekä koko perheen hyvinvoinnista. Monialainen toteuttaminen ei edellytä tapaamista samaan aikaan, mutta vaatii lääkärin ja terveydenhoitajan osalta etukäteissuunnittelua ja yhdessä suoritettua arviota koko perheen hyvinvoinnista.

Lastenneuvolassa tullaan ottamaan käyttöön Lapset puheeksi- menetelmä. Lapset puheeksi- menetelmän tavoitteena on kaikkien lasten hyvinvoinnin edistäminen. Mikäli keskustelussa nousee esille lisätuen tarve, kutsutaan koolle moniammatillinen yhteistyöryhmä.

Segmentointi ja tuen tarpeen arviointi

Suuressa osassa äitiys- ja lastenneuvoloita on käytössä asiakkuuksien segmentointimenetelmä, jonka tarkoituksena on kohdistaa asiakaslähtöisesti entistä yksilöllisempää ja asiakkaan tarpeisiin perustuvaa palvelua niille asiakkaille, joilla on kohtalaista tai suurta tuen tarvetta. Segmentointimenetelmän käyttö on tarkoitus laajentaa koko hyvinvointialueelle vuoden 2024 aikana. Segmentointimenetelmää kehitetään digitaalisesti työkaluksi, joka on sekä asiakkaalle että työntekijälle helppokäyttöisempi. Jotta segmentointimenetelmä tulee osaksi käytössä oleviin työtapoihin, järjestetään koko neuvolahenkilöstölle koulutusta ennen käyttöönottoa.

Segmentointimenetelmä on ollut käytössä vuodesta 2016 alkaen ja tämän aloittamisen jälkeen Jyväskylässä, Uuraisilla sekä Hankasalmella asiakaspalautteiden perusteella asiakkaistyytyväisyys on noussut. Myös työntekijät ovat kokeneet, että asiakkuussegmentointi on lisännyt työn mielekkyyden kokemusta, sekä vaikuttavuutta. Segmentointi on myös parantanut tuen ja avun saamista oikea-aikaisesti.

Neuvolasta poisjääneiden tuen tarpeen selvittäminen

Äitiysneuvolapalveluja tarjotaan kaikille raskaana oleville, vastasyntyttäneille äideille ja vastasyntyneille lapsille sekä heidän perheilleen. Palvelun käyttäminen on vapaaehtoista. Äitiysneuvolapalveluista pois jääneen odottajan ja hänen perheensä tuen tarve kuitenkin aina selvitetään.

Lastenneuvolan määräaikaistarkastuksista pois jäävien perheiden ja lasten tuen tarve tulee selvittää ja järjestää heille tarvittaessa tukea. Neuvolasta pois jääneille perheille lähetetään kutsu neuvolaan tai tavoitella heitä puhelimitse. Tarvittaessa tuen tarpeen selvittäminen tehdään yhdessä sosiaalihuollon kanssa tai sen toimesta.

3. Äitiysneuvolatoiminta

Äitiysneuvolatyön painopiste on ennaltaehkäisevässä, raskaana olevan ja hänen perheensä terveyttä ja hyvinvointia lisäävässä toiminnassa sekä mahdollisen tuen tarpeen varhaisessa tunnistamisessa. Äitiysneuvolassa tarjotaan myös raskauden suunnittelun neuvontaa. Äitiysneuvopalvelua tarjotaan lakisääteisesti laaditun alueellisen neuvolasuunnitelman pohjalta määräaikaisin, yksilöllisen tarpeen mukaisin terveystarkastuksin, jotka sisältävät seulontatutkimuksia, ohjausta ja terveysneuvontaa. Lisäksi järjestetään yksi odottavan perheen laaja terveystarkastus, jossa tarkastellaan ja tuetaan erityisesti koko perheen hyvinvointia ja terveyttä. Myös lähisuhdeväkivallan puheeksi otto ja tunnistaminen kuuluu äitiysneuvolan tehtävään.

Äitiysneuvolatoimintaan kuuluu keskeisenä osana terveysneuvonta, jonka tavoitteena on turvata raskaana olevan ja sikiön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä tukea koko perheen hyvinvointia osana määräaikaisia terveystarkastuksia, kotikäyntejä

ja perhevalmennusta. Kotikäyntejä voidaan toteuttaa myös moniammatillisesti, mikäli resurssit sen mahdollistavat. Äitiysneuvolan toimintaan kuuluu myös vanhemmuuden ennakkollisen tunnustamisen ja yhteishuoltosopimuksen vastaanottaminen sekä yhteistyö lapsioikeudellisten palvelujen kanssa. Ennakollinen vanhemmuuden tunnustamisen vastaanotto voidaan tehdä neuvolassa terveydenhoitajan vastaanotolla raskausaikana silloin kun sen lain mukaiset edellytykset täyttyvät.

Neuvolatoiminnan lääketieteellisestä sisällöstä ja sen kehittamisestä vastaa äitiysneuvolan vastuulääkäri ja hoitotyön sisällöstä ja sen kehittamisestä substanssista vastaavat nimetyt palveluvastaavat.

Riskiraskaus sekä raskaana olevan ja perheen erityisen tuen ja tutkimusten tarve tunnistetaan äitiysneuvolassa mahdollisimman varhain ja viivytyksettä mm. seulontatutkimuksin ja asiakkuuksien segmentoinnin avulla. Odottajalle laaditaan yksilöllisen tarpeen mukainen raskaudenaikainen hoitosuunnitelma ja odottaja osallistuu hoitosuunnitelman laatimiseen. Segmentointi lisää myös odottajan osallisuutta palvelutarpeen arvioinnissa ja segmentoinnin avulla kartoitetaan lisäkäyntien tarve lasta odottavalle perheelle.

Äitiysneuvolapalveluihin sisältyy myös vanhemmuuden ja muun perheen hyvinvoinnin tukeminen, lapsen kodin ja muun kasvu- ja kehitysympäristön turvallisuuden sekä perheen elintapojen terveellisyyden edistäminen. Lisätukea tarjotaan neuvolasta pidennetyin tai lisäkäynnein ja tarvittaessa odottaja ohjataan jatkotutkimuksiin, hoitoon tai muun tuen piiriin.

Taulukko 1. Määräaikaisten terveystarkastusten käyntirunko

Ajankohta	Määräaikainen terveystarkastus ja sen tekijä	Aika*
H 6.–8.	Ensikontakti: puhelimesta tai tarvittaessa kasvokkain tapahtuva palvelutarpeen arviointi	15 min
H 8.–10.	Ensikäynti terveydenhoitajalle	1 t 30 min
H 13.–18.	Lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus: terveydenhoitajan/osuus	1 t 30 min
H 13.–18.	Lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus: lääkärin osuus	30 min
H 22.–23.	Terveydenhoitaja	60 min
H 25-26.	Lääkäri, jos yksi lääkärikäynti	20-30 min

H 28.	Terveystenhoitaja LP- keskustelu, ja tarv vanhemmuuden tunnustamisen vastaanotto (+15min)	60 min +15 min DVV
H 32.	Terveystenhoitajan vastaanottokäynti	60 min
H 35.–36.	Lääkäri, jos kaksi lääkärin tarkastusta tai terveystenhoitaja	30 min
H 36	Terveystenhoitaja	60 min
H 37.–41.	Terveystenhoitajan vastaanottokäynti 2 viikon välein, tarvittaessa tiheämmin	30 min
Synnytys	--	--
1.–7. vrk kotiutuksesta	Terveystenhoitajan vastaanotto tai kotikäynti	60 min 2 t 30 min
5.–12. vk synnytyksestä	Synnytyksen jälkitarkastus, jonka tekee lääkäri tai terveystenhoitaja	30 min

*Ajat ovat ohjeellisia. Työntekijä varaa riittävän ja sopivan pituisen ajan tapauskohtaisesti asiakasperheen tarpeiden mukaisesti (huomioitava erityistilanteet kuten tulkin tarve tai asiointi vieraalla kielellä). Varattaessa terveystarkastukseen aikaa tulee ottaa huomioon tiedossa tai ennakoitavissa olevat erityiset tarpeet (segmentointi ja muut riskiraskaudet) ja järjestää tarvittaessa myös lisäkäyntejä.

Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido tekevät tiivistä yhteistyötä äitiyshuollossa, jotta asiakkaan raskausaika sujuu mahdollisimman turvallisesti. Äitiyshuollon toimintaohjelmaan on nidottu sairaalassa toteutettavat seulontatutkimukset ja lisäksi Äitiisyksikössä seurataan ja hoidetaan raskausaikana erityisseurantaa tarvitsevia odottajia. Äitiysneuvolassa ja äitiisyksiköllä on yhteiset hoitopolut ja lähetekriteerit.

Kyllön äitiysneuvolassa toimii opetusvastaanotto. Vastaanottokäynnillä annetaan opetusta erikoislääkärin ohjauksessa Keski-Suomen Sairaala Novassa opiskeleville lääketieteen opiskelijoille.

Laatukriteerit

Äitiysneuvolapalvelut tulee tuottaa lähipalveluna ja sitä tulee olla oikea-aikaisesti saatavilla. Äitiysneuvolatyön tulee olla laadukasta ja vaikuttavaa hoitotyötä, joka osallistaa perhettä oman terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen.

Äitiysneuvolatyö perustuu näyttöön ja tutkittuun tietoon. Terveystenhoitaja ylläpitää omaa ammatillista osaamista ja osallistuu koulutuksiin vuosittaisen

koulutussuunnitelman mukaisesti. Neuvolassa pyritään omahoitajuuteen, jonka kanssa hoitosuhteeseen muodostuu palvelujen jatkuvuutta äitiysneuvolasta lastenneuvolaan.

Äitiysneuvolapalvelujen määrää, toteutuneita tarkastuksia ja laatua seurataan erilaisin mittarein. Toiminnassa seurataan määrääaikaistarkastusten, laajojen terveystarkastusten ja lisäkäyntien toteumista kerran vuodessa Exreport-järjestelmän kautta. Mittarit tullaan yhdenmukaistamaan ja kattamaan koko Keski-Suomen hyvinvointialueen toimintayksiköt. Äitiysneuvolassa käytetään seuraavia mittareita: segmentointi (tulee laajenemaan koskemaan koko hyvinvointialuetta), tupakka-altistus (AHTUP), alkoholin käytön riskit (AUDIT), Edinburgh Postnatal Depression Scale (EPDS), VAS synnytyspelko ja lähisuhdevallan seulonta. Haasteen yhdenmukaiselle seurannalle tuo kolme erilaista potilastietojärjestelmää.

Äitiysneuvolassa tullaan ottamaan käyttöön vuoden 2024 aikana Palaute äitiysneuvolaajasta, joka pyydetään jokaiselta asiakkaalta raskausajan päätyttyä. Palautteen pohjalta tullaan seuraamaan tarkemmin äitiysneuvolatoimintaa asiakasnäkökulmasta ja toimintaa voidaan parantaa asiakaspalautteiden kautta.

Palvelun myöntämisen kriteerit

Terveysdenhuoltolaki sekä muut neuvolatoimintaa ohjaavat lait sekä asetus neuvolatoiminnasta ohjaavat palvelujen järjestämistä ja tarjoamista. Neuvolapalvelujen käyttäminen on vapaaehtoista.

Palvelun asiakkaaksi tullaan ottamalla yhteyttä neuvolaan raskautta suunnitellessa tai positiivisen raskaustestin jälkeen. Puhelinkontaktissa neuvolaan tehdään jo ensimmäinen palvelutarpeen arviointi ja varataan ensikäynti neuvolan terveydenhoitajalle. Asiakkuus äitiysneuvolassa jatkuu synnytyksen jälkeiseen terveystarkastukseen asti.

Synnytyksen jälkitarkastukset

Synnytyksen jälkitarkastus tehdään 5–12 viikon kuluttua synnytyksestä. Jälkitarkastuksessa kiinnitetään huomio synnyttäneen äidin fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Säännöllisen synnytyksen jälkitarkastuksen voi suorittaa koulutuksen

saanut terveydenhoitaja, epäsäännöllisen synnytyksen jälkitarkastuksen suorittaa aina lääkäri. Keski-Suomen hyvinvointialueella suurin osa terveydenhoitajista on jo käynyt tehtävänsiirtoon vaadittavan koulutuksen, vuodelle 2023–2024 ajoittuu vielä yksi ryhmä.

Säännöllisen synnytyksen jälkitarkastus –koulutuksen käytyään kättilö tai terveydenhoitaja saavuttaa sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n (437/2010) mukaisen pätevyys suorittaa jälkitarkastus. Koulutuksen laajuus riippuu osallistujan pohjakoulutuksesta (kättilö 1 op ja terveydenhoitaja 3 op). Koulutuksen suoritettuaan terveydenhoitajalla tai kättilöllä on vaadittu ammatillinen osaaminen toteuttaa itsenäisesti säännöllisen synnytyksen jälkitarkastus ja siihen liittyvä kokonaisvaltainen neuvonta. Koulutus on teoria- ja näyttöpohjainen koulutus ja koostuu kolmesta lähiopetuspäivästä ja tarvittavista näyttösuorituksista; terveydenhoitajan on suoritettava 25 näyttöä ja kättilön 10 näyttöä ohjaajan ohjauksessa.

Äitiysneuvolan henkilöstöressit ja asiakasmäärät

Laadukkaan, lain ja asetuksen velvoitteet täyttävän äitiysneuvolatoiminnan edellytyksenä on riittävä, koulutusvaatimukset täyttävä henkilöstö, jolla on tehtäviinsä riittävä osaaminen. Uusien työntekijöiden perehdyttämisestä sekä osaamisen ylläpitämisestä on myös huolehdittava järjestelmällisesti.

Terveydenhoitajakohtaiset neuvola-alueet muodostetaan noudattaen valtakunnallista THL:n ohjeistusta henkilöstömitoituksesta; kun terveydenhoitaja tekee yhdistettyä äitiys- ja lastenneuvolatyötä siten, että puolet työajasta on äitiysneuvolatyötä, voi hänen vastuullaan olla enintään 38 raskaana olevaa naista ja 160 alle kouluikäistä lasta. Mikäli terveydenhoitaja työskentelee alueella, jossa on paljon maahanmuuttajia tai muita erityistä tukea tarvitsevia perheitä, asiakaskunnan täytyy olla pienempi.

Äitiysneuvolan lääkäripalvelut järjestetään yhteistyössä laajan sotekeskuksen kanssa lääkäreiden virkatehtävinä terveysasemilta. Lääkäreillä valtakunnallisen henkilöstömitoituksen mukainen suositus on enintään 600 raskaana olevaa naista per kokopäivätoiminen neuvolalääkäri. Äitiysneuvolatyöhön tulevan lääkärin tulee täyttää tehtävän hoitoon liittyvät vähimmäisosaamisvaatimukset. Uuden lääkärin perehdyttämisestä äitiysneuvolatyöhön vastaa laaja sotekeskus. Äitiysneuvolatyössä

tulee olla alaan perehtynyt lääkäri. Ultraäänitutkimusten osaaminen tulee kuulua äitiysneuvolan lääkärin perustaitoihin. Haasteena on ollut saada koko hyvinvointialueella riittävästi lääkäriresurssia äitiysneuvolatoimintaan.

Keski-Suomen hyvinvointialueella syntyy vuosittain n. 2150 lasta. Äitiysneuvolapalveluiden saatavuus ja kattavuus on erinomainen. Lähes kaikki lasta odottavat naiset käyttävät äitiysneuvolapalveluja.

4. Lastenneuvolatoiminta

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää kaikkien alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä, annetaan lapselle kansallisen rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset sekä tuetaan perhettä vanhemmuudessa, kasvatuksessa ja lapsen huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa.

Lastenneuvopalvelua tarjotaan lakisääteisesti Keski-Suomen hyvinvointialueella yhteisesti laaditun toimintaohjelman pohjalta. Terveystarkastuksiin kuuluvat keskeisenä osana vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin tukeminen huomioiden erilaiset perhemuodot. Terveystarkastuksissa otetaan huomioon myös lapsen kodin ja kasvu- ja kehitysympäristön sekä perheen elintapojen terveellisyyden edistäminen sekä lapsen suun terveydentilan seuranta. Perhettä ohjataan ja tuetaan terveysneuvonnalla terveisiin elintapoihin ja hyvinvointiin. Myös lähisuhdeväkivallan selvittäminen kuuluu terveystarkastuksiin systemaattisesti. Lastenneuvolassa järjestetään kolme perheen laajaa terveystarkastusta, joissa lapsen lisäksi tarkastellaan ja tuetaan koko perheen hyvinvointia ja terveyttä. Laajoihin terveystarkastuksiin kutsutaan huoltaja/ molemmat huoltajat mukaan. Huoltajien osallisuus lapsensa kehityksen ja terveyden arvioijana on tärkeää. Laajoissa terveystarkastuksissa selvitetään lisäksi koko perheen hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta.

Lastenneuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja ennaltaehkäisemään ongelmien kasautumista antamalla ja järjestämällä yksilöllistä, tarkoituksenmukaista tukea ja apua seulontatutkimuksin ja asiakkuuksien segmentoinnin avulla. Lapselle ja hänen perheelleen järjestetään asiakkuuden segmentoinnissa tai muulla tavoin esiin tulleen yksilöllisen tuen tarpeen mukaan pidennettyjä käyntejä tai lisäkäyntejä lastenneuvolaan. Lisäkäynneillä voidaan perehtyä lapsen ja perheen tarkempaa selvittelyä vaativiin asioihin, arvioida erityisen ja mahdollisen moniammatillisen tuen tarvetta sekä seurata lapsen terveys- ja hyvinvointitilannetta, kasvua ja kehitystä tai vanhempien ja perheen tilannetta terveystarkastusten välillä. Lisäkäynnit mahdollistavat myös tarvittavien lisätutkimusten käynnistämisen ja erilaisen tuen tarjoamisen (esim. perhetyö tai vertaisryhmät). Vanhempia ohjataan ja kannustetaan mukaan lapsiperheille tarkoitettuihin vertaisryhmiin.

Taulukko 2. Määräaikaiset terveystarkastukset ensimmäisen ikävuoden aikana

Terveystarkastus	Laaja terveys-tarkastus	Lääkärin-tarkastus	Terveydenhoitajan tarkastus	Terveydenhoitajan tekemä suun arvio
1-4 viikkoa	--	--	kyllä	--
4-6 viikkoa	--	kyllä	kyllä	--
2 kk	--	--	kyllä	--
3 kk	--	--	kyllä	--
4 kk	kyllä	kyllä	kyllä	--
5 kk	--	--	kyllä	--

6 kk	--	--	kyllä	--
8 kk	--	kyllä	kyllä	--
(10 kk)	--	--	(kyllä)	--
12 kk	--	--	kyllä	kyllä tai 18 kk

Taulukko 3. Määräaikaiset terveystarkastukset ensimmäisen ikävuoden jälkeen
([Lastenneuvola - THL](#))

Terveystarkastus	Laaja terveystarkastus	Lääkärin-tarkastus	Terveydenhoitajan tarkastus	Suun terveystarkastus
18 kk	kyllä	kyllä	kyllä	--
2 vuotta	--	--	kyllä	kyllä tai 1 v.
3 vuotta	--	--	kyllä	kyllä tai 4 v.
4 vuotta	kyllä	kyllä	kyllä	--
5 vuotta	--	--	kyllä	kyllä tai 6 v.

6 vuotta	--	--	kyllä	--
----------	----	----	-------	----

Laatukriteerit

Lastenneuvolapalvelut tulee tuottaa lähipalveluna ja sitä tulee olla riittävästi ja oikea-aikaisesti saatavilla. Perheellä on neuvolassa nimetty terveydenhoitaja, jonka kanssa hoitosuhteeseen muodostuu palvelujen jatkuvuutta äitiysneuvolasta lastenneuvolaan aina lapsen kouluunlähtöön saakka. Lastenneuvolatyö perustuu lakeihin ja asetuksiin sekä näyttöön ja tutkittuun tietoon. Terveydenhoitaja ylläpitää omaa ammatillista osaamista ja osallistuu koulutuksiin vuosittaisen koulutussuunnitelman mukaisesti.

Lastenneuvolatyön tulee olla laadukasta ja vaikuttavaa hoitotyötä, joka osallistaa perheen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen. Koko hyvinvointialueella on käytössä yhteinen lastenneuvolan toimintaohjelma, joka parantaa tasalaatuisuutta riippumatta asuinpaikkakunnasta. Segmentoinnin avulla perheen kanssa yhteistyössä tehdään hoitosuunnitelma, joka osallistaa huoltajaa palvelutarpeen arvioinnissa. Segmentoinnin avulla kartoitetaan lisäkäyntien tarve perheelle.

Lastenneuvolapalvelujen määrää, toteutuneita tarkastuksia ja laatua seurataan erilaisin mittarein. Seuraamme määräraikaisten, laajojen terveystarkastusten ja lisäkäyntien toteumista kahdesti vuodessa Exreport-järjestelmän kautta. Seuraamme neuvolasta poisjääneiden tuen tarpeen selvityksiä kerran vuodessa. Lastenneuvolassa käytetään seuraavia mittareita: segmentointi, tupakka-altistus, alkoholin käytön riskit (AUDIT), Edinburgh Postnatal Depression Scale (EPDS), täysimetyksen kesto, imetyksen kokonaiskesto, lähisuhdevallan seulonta, lapsen paino- ja pituusmittarit.

Lastenneuvolatoiminnalla tulee olla nimetty vastuulääkäri. Hänen tehtävänsä on vastata neuvolatoiminnan lääketieteellisestä tasosta, organisoinnista ja ajanmukaisuudesta lääketieteellisen toiminnan osalta. Jos lastenneuvolassa työskentelee useita lääkäreitä, vastuulääkäriin tehtävänä on uusien lääkäreiden perehdytys ja näiden

täydennyskoulutuksen varmistaminen. Vastuulääkäri tai hänen valtuuttamansa lääkäri osallistuu myös moniammatillisiin yhteistyö- ja kuntoutustyöryhmiin. Lastenneuvolan vastuulääkäriin tulee itse tehdä lastenneuvolatyötä, jotta hän osaisi arvioida ajankohtaisia kehitystarpeita ja lisäksi osallistua neuvolatyön kehittämiseen. Jotta pitkäaikaisesti tai paljon sairastavien lasten hoito onnistuisi perusterveydenhuollossa hyvin, neuvolan vastuulääkäriin tulee sopia työnjaosta väestövastuulääkäreiden kanssa. Lastenneuvolan vastuulääkäreitä hyvinvointialueella on tällä hetkellä kaksi. Lastenneuvolan terveydenhoitajille ja -lääkäreille järjestetään yhteistyöpalaveri vähintään kaksi kertaa vuodessa, jossa käsitellään henkilöstöltä nousseita teemoja.

Palvelun myöntämisen kriteerit

Lastenneuvola kuuluu niin sanottuihin universaaleihin, kaikille tarjolla oleviin maksuttomiin palveluihin. Lastenneuvolapalvelut on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille perheineen.

Terveydenhuoltolaki sekä muut neuvolatoimintaa ohjaavat lait sekä asetus neuvolatoiminnasta ohjaavat palvelujen järjestämistä ja tarjoamista. Neuvolapalvelujen käyttäminen on vapaaehtoista.

Lastenneuvolan asiakkuus alkaa vauvan syntymästä ja kestää lapsen kouluun lähtöön asti.

Palvelutarve

Keski-Suomen hyvinvointialueella asuu n. 17 300 alle kouluikäistä lasta. 99,6% alle kouluikäisistä lapsiperheistä käyttävät lastenneuvolan palveluita.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö

Lastenneuvola ja varhaiskasvatus tekevät tiivistä työyhteistyötä ja ovat keskeisiä palveluita, alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä varhaisen tuentarpeen arvioinnissa. Ennen hyvinvointialueelle siirtymistä kunnat ovat vastanneet neuvolan- ja varhaiskasvatuspalveluidenkin järjestämisestä, mutta uudistuksen myötä neuvolapalveluiden järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueille, kun taas

varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjinä jatkavat kunnat. [Yhteiset asiakkaat hyvinvointialueella - lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö \(julkari.fi\)](#)

Hyvinvointialueella on käytössä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhdessä laatimat yhteistyölomakkeet tiedonsiirtoa varten. Tiedonsiirtolomaketta käytetään pääsääntöisesti 4-vuotiaan laajassa terveystarkastuksessa, mutta tarvittaessa lomaketta voidaan hyödyntää myös muissa tarkastuksissa. Huoltajat toimittavat varhaiskasvatuksen täyttämien tiedonsiirtolomakkeet neuvolaan tai varhaiskasvatus postittaa sen nimikko terveydenhoitajalle vanhempien kirjallisella luvalla. Neuvola antaa neuvolakäynnin palauteen vanhemmille tai postittavat sen suoraan varhaiskasvatukseen. Nimikko terveydenhoitajat ja varhaiskasvatus sopivat yhdessä yhteisistä käytänteistä.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on muotoutumassa Keski-Suomen hyvinvointialueella. Jyväskylän alueella järjestetään vuosittain yhteinen henkilöstöpalaveri, jossa käsitellään yhteistyöhön liittyviä teemoja.

Lastenneuvolan henkilöstöresurssi ja asiakasmäärät

Terveydenhoitajakohtaiset neuvola-alueet muodostetaan noudattaen valtakunnallista THL:n ohjeistusta henkilöstömitoituksesta; kun terveydenhoitaja tekee yhdistettyä äitiys- ja lastenneuvolatyötä siten, että työaika jakautuu puoliksi sektoreille, voi hänen vastuullaan olla enintään 38 raskaana olevaa naista ja 160 alle kouluikäistä lasta, kun terveydenhoitajalla ei ole sijaista. Mikäli terveydenhoitaja työskentelee alueella, jossa on paljon maahanmuuttajia tai muuta erityistä tukea tarvitsevia perheitä, asiakasmäärän tulee olla pienempi.

Tarkoituksenmukainen ja riittävä henkilöstömitoitus mahdollistaa asetuksen (338/2011) mukaisten ehkäisevien palvelujen tarjoamisen. Henkilöstömitoituksessa on huomioitava, että palvelutarpeisiin vastataan yksilöllisesti ja toisaalta, että asiakasmäärät ovat osaamisen varmistamisen kannalta riittävät.

Tuloksellisen lastenneuvolatoiminnan onnistumisen perusehto on osaamiseltaan ja määrältään riittävä henkilöstö. Neuvolat edustavat lapsiperheille ensimmäistä kontaktia lapsiperhepalveluihin ja on siksi universaalialue peruspalvelua, jonka toimivuuteen kannattaa investoida ongelmien varhaiseksi toteamiseksi ja niihin puuttumiseksi.

Lastenneuvolan keskeisiä työntekijöitä ovat terveydenhoitaja ja lääkäri, jotka muodostavat neuvolatoiminnan ydintyöparin. He toimivat kiinteässä yhteistyössä keskenään ja muiden lapsiperhetyötä tekevien kanssa.

Lastenneuvolan lääkäripalvelut tulevat laaja-alaisen SOTE- keskuksen kautta. Lastenneuvolassa toimitaan moniammatillisen yhteistyöryhmän jäsenenä yhdessä mm. toimintaterapian, fysioterapian, puheterapian ja psykologipalveluiden kanssa. Neuvolapalveluiden alaisuudessa toimivat pikkulapsipsykologit, joiden asiakkaiksi kuuluvat 0–5-vuotiaat lapset ja heidän vanhempansa. Työskentely on luonteeltaan ennalta ehkäisevää, terapeuttista tai korjaavaa. Pikkulapsipsykologin vastaanotolle voi ohjautua joko asiakkaan suoralla yhteydenotolla tai neuvolan tai varhaiskasvatuksen kautta.

Taulukko 4. Mitoituslaskelma lastenneuvolan terveydenhoitajan työhön ([Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset 2023 \(julkari.fi\)](#))

Lastenneuvolan mitoitussuositus 1 terveydenhoitaja / 320 lasta		
Työn sisältö	Laskennallinen aika	Tuntia/vuosi
Asiakastyö		
Terveystarkastukset		
Terveystarkastusten koordinointi (sis. suunnittelu, viestintä, ajanvaraukset, esitietojen kokoaminen, suunnitteluun liittyvä yhteistyö)	3 tuntia / viikko	136,42
Terveystarkastusten toteuttaminen (sis. perehtyminen asiakirjoihin ja kirjaukset)	tarkastuksen laskennallinen ka. kesto 60 min	734,00
Yhteensä		870,42
Muu asiakastyö		
Lisä-, seuranta- ja tukikäynnit, (sis. kirjaaminen)	lisäkäynteihin varataan 25 % asiakastyöajasta	247,26
Etäasiointi ja toimistotyö (sis. puhelut, sähköinen asiointi, poisjääneiden jäljitys yms.)	3 tuntia / viikko	136,42
Monialainen yhteistyö (konsultaatiot, verkostokokoukset ym.)	3 tuntia / viikko	136,42
Yhteensä		520,10
Asiakastyö yhteensä		
1 390,52		
Muut työaikaan sisältyvät toimet		
Toimistotyö (esim. lääke-, väline- ja tarviketilaukset, työajan suunnittelu ja seuranta, opiskelijoiden ohjaus)	2 tuntia / viikko	90,95
Kokoukset (ei asiakastyöhön liittyvät, ml. yksikkökokous, työnohjaus ja matkat)	3 tuntia / viikko	136,42
Ruoka- ja kahvitaumat	2,5 tuntia / viikko	113,69
Muut toimet yhteensä		341,06
1 731,58		
Kaikki työn sisällöt yhteensä / vuosi		(jää 7,81)

5. Seksuaaliterveyspalvelut

Seksuaaliterveys on WHO:n määritelmän mukaisesti seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, emotionaalisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. Seksuaaliterveyspalvelut sisältävät seksuaaliterveysneuvontaa, -terapiaa, perhesuunnittelu- ja ehkäisyneuvontaa ja ne kohdentuvat fertiili-ikäiseen väestöön. Seksuaaliterveysneuvontaa, -kasvatusta sekä seksuaaliterveyden edistämistä sisältyy myös neuvolassa tehtäviin äitiys- ja lastenneuvolan määräaikaistarkastuksiin. Seksuaaliterveysneuvonnalla edistetään yksilön seksuaali- ja lisääntymisterveyden ohella yksilön hedelmällisyystietoisuutta. Seksuaaliterveysneuvonnassa huomioidaan seksuaalisuuden ja sukupuolen monimuotoisuus. Ehkäisyneuvonnassa asiakkaille tarjotaan raskaudenehkäisyneuvontaa ja suunnitellaan raskaudenehkäisyn toteutusta. Ehkäisyneuvontaan sisältyy aina kokonaisvaltainen seksuaaliterveyden edistäminen sekä seksuaaliterveyskasvatusta ja -ohjausta.

Maksuton ehkäisy on vuonna 2023 tarjolla alle 22-vuotiaille nuorille ja sitä laajennetaan valtakunnallisten suositusten mukaisesti alle 25-vuotiaisiin. Perhesuunnittelun neuvontapalveluihin^[10] kuuluvat myös raskauden keskeytyksiin, lapsettomuushoitoihin, sterilisaatioon ja seksitauteihin liittyvä neuvonta ja tutkimuksia.

Seksuaaliterveyspalvelujen ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvonnasta laaditaan hyvinvointialueelle yhdenmukainen toimintaohjelma, joka sisältää kuvauksen erilaisista käynneistä seksuaaliterveyspalveluissa. Riittävän osaamisen, laadun ja palvelutarjonnan laajuuden varmistamiseksi seksuaaliterveyspalveluja kehitetään digitaalisia palvelumuotoja hyödyntäen ja keskitetään alueellisesti omiin toimiyksiköihin, joiden henkilöstö on perehtynyt erityisesti seksuaaliterveyteen ja sen edistämiseen sekä kouluttautuneet seksuaalineuvojiksi. Myös seksuaaliterapiaa tulisi tarjota joko omana toimintana tai ostopalveluna sitä tarvitseville koko hyvinvointialueella. Seksuaaliterapiapalvelua pilotoidaan tällä hetkellä ja sitä on saatavilla rajoitetusti vain Jyväskylän alueella asuville.

Ehkäisyneuvontaa tarjotaan edelleen myös osana yhdistettyä äitiys- ja lastenneuvolatyötä, sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Seksuaaliterveyspalvelut ovat hoitajavetoista toimintaa ja tehtävät on jaettu lääkärin ja terveydenhoitajan kesken.

Alkuraskauden keskeytykset 1.1.2024 alkaen

1.9.2023 voimaan tullut lakimuutos raskauden keskeytyksestä toi aikaisempiin hoitopolkuihin ja -käytänteisiin Keski-Suomen hyvinvointialueella. Aiemmasta poiketen laki ei enää edellytä keskeytykseen perusteltua syytä tai lääkärin lausuntoa, vaan raskaus voidaan keskeyttää asiakkaan pyynnöstä 12. raskausviikkoon saakka. Uuden lain mukaan lääkkeellinen keskeytys voidaan suorittaa terveydenhuollon yksikössä, jossa siihen on riittävä osaaminen ja edellytykset.

Keski-Suomen hyvinvointialueella hoitopolkua muutetaan siten että 1.1.2024 alkaen alle 10. raskausviikon lääkkeelliset keskeytykset keskitetään Jyväskylän ja Äänekosken keskitettyyn seksuaaliterveysyksikköön koko hyvinvointialueelta niiltä osin, kun ne täyttävät niille annetut kriteerit. Muilta osin (mm. yli 10. viikkoa kestänyt raskaus, alaikäisyys, terveydelliset syyt) raskaudenkeskeytykset hoidetaan edelleen erikoissairaanhoidossa sairaala Novassa.

Lääkkeelliset keskeytykset keskitetyssä seksuaaliterveysyksikössä pyritään hoitamaan yhdellä käyntikerralla, joten sitä edeltävissä asiakaskontakteissa asiakkaan riittävä ja huolellinen ohjaus ja psykososiaalinen tukeminen on keskeistä. Tarvittaessa keskustelukäynti raskauden keskeytystä pohtivalle järjestetään äitiysneuvolassa.

Lääkkeellisiä raskauden keskeytyksiä suoritetaan vuosittain noin 200–300, joten keskittäminen Jyväskylän ja Äänekosken keskitettyyn seksuaaliterveysyksikköön edellyttää riittävää resursointia niin hoitaja- kuin lääkäriyöhön. Yhteistyötä raskauden keskeytyksissä tehdään tiiviisti erikoissairaanhoidon kanssa.

Laatukriteerit

Seksuaaliterveyspalvelujen seksuaaliterveysohjaus, perhesuunnittelu- ja ehkäisyneuvonta edellyttää työntekijältä erityisosaamista. Myös seksuaaliterveysneuvonta ja seksuaaliterapia edellyttää erityistä osaamista eli seksuaalineuvojan tai –terapeutin koulutusta.

Seksuaaliterveyspalveluille on nimetty vähintään yksi vastuulääkäri, joka vastaa palvelun lääketieteellisestä osaamisesta ja kehittämisestä. Seksuaaliterveyspalvelujen lääkäriyötä ohjataan laaja-alaisesta sosiaali- ja terveyskeskuksesta. Seksuaaliterveyspalvelujen lääkäriyössä, joka edellyttää alan erityistä osaamista ja

hallintaa, lääkäreiden vaihtuvuuteen tulee kiinnittää huomiota ja pyrkiä pitämään se mahdollisimman vähäisenä. Oikea-aikaisen ja laadukkaan palvelun varmistaminen edellyttää myös riittävää resurssointia.

Järjestämällä henkilöstölle koulutusta pyritään laajentamaan neuvoloissa, koulu- sekä opiskeluterveydenhuollossa työskentelevien terveydenhoitajien seksuaaliterveyden osaamista ja mahdollisuutta tarjota matalan kynnyksen seksuaaliterveysneuvontaa. Tavoite olisi, että seksuaaliterveyspalveluiden vakituisessa henkilöstössä työskentelisi myös seksuaaliterapeutin koulutuksen saaneita työntekijöitä, koska selkeä tarve seksuaaliterapialle on jo tälläkin hetkellä havaittu pilotoinnin myötä.

Seksuaaliterveyspalvelujen toteutumisen määrää ja laatua seurataan toimintamittarein, joita yhdenmukaistetaan kattamaan koko Keski-Suomen hyvinvointialueen toimintayksiköt. Haasteen yhdenmukaiselle seurannalle tuo kolme erilaista potilastietojärjestelmää. Seksuaaliterveyspalvelujen toteutumista arvioidaan toteutuneiden asiakaskäyntien ja puhelinkontaktien määrinä sekä jaettujen maksuttoman ehkäisyn valmisteiden kautta. Laatua ja palvelujen sisältöjä tarkastellaan ja arvioidaan myös käytettyjen SPAT-, mittari- ja sisältömerkintöjen perusteella.

Palvelun myöntämisen kriteerit

Seksuaaliterveyspalvelut ovat tarkoitettu fertiili-ikäisille asiakkaille. Palvelu on ensisijaisesti terveydenhoitoa; sairauksia tai näytteenottoa seksuaaliterveyspalveluissa hoidetaan vain rajoitetusti. Lapsettomuushoitojen ensikäyntejä tarjotaan alle 40-vuotiaille.

Palvelujen saavutettavuus

Seksuaaliterveyspalveluja tarjotaan yhä enenevässä määrin muina kuin lähivastaanotoin. Käynnin vastaanotolla korvaa jo usein hoidollinen puhelinkontakti. Ajanvaraus palveluun tai yhteydenottopyyntö voidaan tehdä keskitetyn puhelinpalvelun ja osin digitaalisen ajanvarauksen kautta. Videovälitteisten etävastaanottojen aloitusta on valmisteltu ja osassa yksiköitä etävastaanottojen pilotointi on alkanut syksyllä 2023. Ehkäisyneuvonnassa keskeisenä pidetään nopeaa pääsyä palveluihin ja palveluiden hyvää saatavuutta. Nuorten tulisi päästä palveluihin viikon sisällä yhteydenotosta.

Seksuaalineuvontaa ja -terapiaa tulisi tarjota sitä tarvitseville. Hoitotakuu koskee seksuaaliterveyspalveluissa tapahtuvaa sairauksien hoitoa (kuten esimerkiksi vuotohäiriöitä), jolloin palveluun tulisi päästä 14 vuorokauden sisällä yhteydenotosta. [Hoitotakuun tiukentaminen - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](https://stm.fi) Muutoin palvelu tulee tarjota viimeistään 3 kk:n kuluessa.

Seksuaaliterveyspalveluja on saatavilla ajanvarauksella arkisin klo 8–16. Maksuttoman ehkäisyn valmisteita tulee olla noudettavissa yksiköistä sujuvasti, mieluiten myös palveluajan ulkopuolella. Tämä voidaan mahdollistaa hankkimalla käyttöön ehkäisyvalmisteiden jakeluautomaatteja.

Rajapinnat muihin palveluihin/toimintoihin

Keskeisimmät rajapinnat seksuaaliterveyspalveluille ovat muut neuvolat, avosairaanhoido erityisesti lääkäriyön osalta sekä erikoissairaanhoido, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä laboratoriopalvelut.

Nuorten maksuton raskauden ehkäisy

Maksutonta raskauden ehkäisyä tarjotaan Keski-Suomen hyvinvointialueella kaikille alle 22-vuotiaille nuorille osana kansallista Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmaa (Tulsote), pois lukien Jämsän ja Äänekosken alueella asuvat, joille tarjotaan maksuton ehkäisy jo 25-vuoteen asti. Tulsote-hanke päättyy vuoden 2023 lopussa, jonka jälkeen hyvinvointialueen tulee järjestää nuorten maksuton ehkäisy omana palveluna. Hyvinvointialueilla tullaan valtakunnallisen tavoitteen mukaisesti tarjoamaan maksuton ehkäisy kaikille alle 25-vuotiaille nuorille osana seksuaaliterveyden edistämistä.

Vuoden 2024 talousarvioon on esitetty, että maksutonta raskauden ehkäisyä tarjotaan vuoden 2024 alusta myös Keski-Suomen hyvinvointialueella valtakunnallisen tavoitteen mukaisesti kaikille alle 25-vuotiaille keskisuomalaisille nuorille osana seksuaaliterveyden edistämistä. Maksuton ehkäisy sisältää maksuttomien ehkäisyvalmisteiden lisäksi seksitautien ehkäisyä, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävää neuvontaa ja seksuaalikasvatusta maksuttomasta ehkäisystä laaditun toimintaohjelman mukaisesti. Maksuton ehkäisy kattaa lähes kaikki ehkäisymenetelmät (pillerit, kierukat, kapselit ja kondomit) ja siitä tulee kirjoittaa myös resepti, vaikka valmisteet jaetaan asiakkaalle yksiköistä. Maksuttoman raskauden ehkäisyn edellytyksenä ei ole parisuhde tai alkanut

yhdyntä, vaan sitä tarjotaan ikäperusteisesti. Näin ollen maksuton ehkäisy on saatavilla yhdenvertaisesti, myös seksuaalisuuden tai sukupuolen suuntautumisesta riippumatta. Maksutonta ehkäisyä tarjotaan seksuaaliterveyspalvelujen ehkäisyneuvonnassa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ja tarvittaessa äitiysneuvolassa. Maksuttoman ehkäisyn saavutettavuutta kehitetään ja parannetaan digitalisaation, etävastaanottojen ja palvelujen jalkautumisen keinoin sekä tarvittaessa henkilöstön välisin uuden työnjaon kokeiluin. Henkilöstön riittävä osaaminen maksuttoman ehkäisyn tarjoamisessa sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämässä on tärkeää ja se on varmistettava riittävällä koulutuksella.

Vakavasti päihderiippuvaisen maksuton raskauden ehkäisy

Vakavasti päihderiippuvaisille yli 22-vuotiaille on aloitettu maksuton raskauden ehkäisy koko hyvinvointialueella 1.5.2023 aluehallituksen päätöksellä. Vakavasti päihderiippuvaiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja seksuaaliterveyden edistämisen ja ongelmien ennaltaehkäisyn kannalta on perusteltua tarjota maksutonta ei-toivotun raskauden ehkäisyä sekä seksitautien tutkimusta ja hoitoa kohdennetusti. Käypähoitosuositus raskauden ehkäisystä suosittelee päihteidenkäyttäjille helppoa raskauden ehkäisyn saamista. Päihteitä käyttäville suositellaan pitkäkestoista ehkäisymenetelmää, ehkäisykapselia tai -kierukkaa, joka ei edellytä päivittäistä muistamista.

Vakavasti päihderiippuvaiselle tulee aktiivisesti tarjota mahdollisuutta pitkäaikaiseen ja luotettavaan ehkäisyyn, joka järjestetään paikallisesti seksuaaliterveyspalvelujen ja päihdehuollon toimijoiden yhteistyönä. Maksuttoman ehkäisyn tarjoaminen vakavasti päihderiippuvaisille tuo inhimillisesti katsoen etuja kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien elämään ja tuo myös sosiaali- ja terveydenhuollon kustannussäästöjä sekä vahvistaa palveluiden välistä monialaista yhteistyötä.

Seksuaaliterveyspalvelujen resurssit ja asiakasmäärät

Seksuaaliterveyspalveluissa työskentelee täysiaikaisesti vuoden 2023 lopussa seitsemän terveydenhoitajaa määrän kasvaessa vuonna 2024 yhdeksään. Lisäksi 36 terveydenhoitajaa tekee tehtävää osana muuta neuvolatyötä. Osaamisen ja

tasalaatuisen palvelun varmistamiseksi on perusteltua pyrkiä keskittämään tehtävää edelleen suppeammalle ryhmälle terveydenhoitajia.

Asiakkaana ovat potentiaalisesti kaikki alueen fertiili-ikäiset naiset, joilla on tarvetta perusterveydenhuollon seksuaaliterveyspalveluille. Myös YTHS:n sekä opiskeluterveydenhuollon piiriin kuuluvilla Keski-Suomen hyvinvointialueella asuvilla opiskelijoilla on oikeus käyttää seksuaaliterveyspalveluita neuvoloissa tai keskitetyissä yksiköissä.

6. Odottavien perheiden ja alle kouluikäisten lasten suun ehkäisevä terveydenhuolto

Suun terveydenhuollon tavoitteena on lasten hyvän suun terveyden tukeminen ja edistäminen. Suun terveys vaikuttaa yleisterveyteen ja siitä huolehtiminen on osa päivittäisestä hyvinvoinnista huolehtimista. Moniammatillisen yhteistyön avulla ja vanhempien kanssa yhdessä luodaan perusta hyvinvoinnille jo varhaisessa lapsuudessa.

Suun terveysneuvonnassa huomio kiinnitetään varhaislapsuuteen ja odotusaikaan. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (2011) määrittelee terveystarkastusten toteuttamisen. Ensimmäistä lastaan odottavan perheen suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arvioi suuhygienisti keskustellen vanhempien kanssa. Käynti on asetuksen mukaisesti maksuton, kun se toteutetaan keskustellen. Käynti on Jyväskylän, Hankasalmen ja Uuraisten sekä Äänekosken alueella mahdollinen toteuttaa etävastaanottona. Etävastaanotot laajenevat myöhemmin koko hyvinvointialueelle.

Asetuksen mukaisesti alle kouluikäiset lapset tarkastetaan 1-, 3- ja 5-vuotiaana. Suun terveystarkastuksen suorittaa alle kouluikäisille hammashoitaja. Suun terveystarkastuksissa selvitetään suun terveydentila, sen kehitys ja hoidon tarve. Lapsia ja heidän perheitään ohjataan ja opastetaan hyvän suun terveyden ylläpitämisessä. Lisäksi lapsille, jolla on erityinen riski sairastua suun sairauksiin, järjestetään tehostettua ehkäisevää suun terveydenhoitoa ja laaditaan yksilöllinen hoitosuunnitelma. Terveysneuvonnan ja ehkäisevän suun terveydenhoidon tavoitteena on hyvän

terveyden kehittyminen, varhain omaksutut terveelliset elämäntavat sekä vastuunottaminen omasta terveydestä. Hyvä suun terveys, säännölliset suun hoidon rutiinit ja tasapainoinen ravitsemus luovat turvallisuutta lapsen elämään.

7. Muut toimintamuodot

Neuvolan perhevalmennus

Perhevalmennuksia tarjotaan ensimmäistä lastaan odottaville lähi- ja etävalmennuksina suomen ja englannin kielellä. Perhevalmennusten sisällöt ovat standardoituja ja sisällön kehittämisestä vastaa perhevalmennuksen ohjausryhmä. Perhevalmennusten aiheina ovat imetys, synnytys, lapsenhoito ja varhainen vuorovaikutus. Asiakkailta on myös mahdollisuus katsoa perhevalmennusten aiheista tehtyjä videoita neuvolapalvelujen nettisivujen kautta. Perhevalmennukseen liittyen järjestetään vuosittain moniammatillisesti paikallisia lapsiperhepalveluita ja kolmatta sektoria esitteleviä Vauvan kaa-hyvinvointipäiviä. Perhevalmennuksiin osallistuneilta asiakkailta kerätään sähköistä palautetta ja niistä saatua tietoa hyödynnetään perhevalmennusten kehittämisessä.

Lapset puheeksi-menetelmä

Lapset puheeksi-menetelmä on keskustelusta ja tarvittaessa neuvonpidosta koostuva menetelmä, jonka tavoitteena on mahdollistaa keskustelu ammattilaisen kanssa koskien perheen suojaavia tekijöitä, muuttunutta arkea, ja muutosten keskellä pärjäämistä ([Lapset puheeksi® -menetelmä - MIELI ry](#)).

Keski-Suomen hyvinvointialueen neuvoloissa Lapset puheeksi-menetelmä otetaan käyttöön raskausaikana raskausviikon 28 käynnillä, ja lapsuusiässä 2-vuotisneuvolassa. Menetelmää tarjotaan kaikille perheille. Menetelmäkoulutukset ovat käynnistyneet hyvinvointialueella syksyllä 2023, ja menetelmän pilotointi on käynnistynyt lokakuussa 2023 kahdessa neuvolassa.

8. Muu tarkastusten ulkopuolinen toiminta neuvolassa

Keski-Suomen hyvinvointialue on erittäin kehittämismyönteinen, ja tämän myötä äitiys- ja lastenneuvolassa sekä seksuaaliterveysyksikössä toimivat kehittämistyöryhmät, jotka koostuvat neuvolatyön terveydenhoitajista, palveluvastaavista ja vastuulääkäreistä. Kehittämistyöryhmät tekevät tällä hetkellä koko hyvinvointialueelle yhtenäisiä toimintaohjelmia.

Lisäksi neuvolapalveluissa työskentelee terveydenhoitajan toimesta kehittämis- ja koordinoititehtäviin keskittyvä terveydenhoitaja. Tämä työpanos on tärkeässä roolissa uusien toimintamallien implementoinnissa, kehittämistyön jalkauttamisessa, sekä uusien työntekijöiden perehdyttämisessä ja tukemisessa.

Terveydenhoitajat ylläpitävät sekä kehittävät omaa osaamistaan osallistumalla säännöllisesti koulutuksiin. Neuvolassa toimii useita terveydenhoitajia ns. syväosaajia, joiden ammatillista osaamista tuetaan ja hyödynnetään jatkossa koko hyvinvointialueella.

Perhekeskustoiminta

Perhekeskus on laaja-alainen, yhteensovitettu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avuntarpeisiin vastaava monialainen, monitoimijainen palveluverkosto, joka toimii ja jota johdetaan kokonaisuutena. Perhekeskuksesta lapset ja perheet saavat tarvitsemansa palvelut joko verkostomaisesti tai palvelut voidaan myös koota yhteen toimipisteeseen. Keski-Suomen hyvinvointialueella on fyysisiä perhekeskuksia useilla paikkakunnilla ja kohtaamispaikkoja lukuisia. Perhekeskuksen kohtaamispaikka on avoin matalan kynnyksen paikka tai tila, johon kaikki lapset, nuoret ja perheet ovat tervetulleita. Kohtaamispaikka on toiminnallinen osa perhekeskusta, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta, vuorovaikutusta, voimavaroja sekä tukea perheiden hyvää arkea ja yhteisöllisyyttä, edistää terveyttä ja hyvinvointia. Kohtaamispaikat ja verkostot kokoavat ja jakavat eri toimijoiden tietoa ja asiantuntemusta sekä auttavat kynnyksettömästi lisäävun saannissa. Kohtaamispaikan toimintaa tuottavat hyvinvointialue, kunta, järjestöt, seurakunta ja yksityiset toimijat. Neuvolat ovat osa perhekeskuksen kohtaamispaikka- ja palveluverkostoa.

Terveydenhoitajat osallistuvat alueilla toimiviin perhekeskusverkkostoihin, joihin kuuluu useita eri toimijoita samalta alueelta.

Perhepolku-verkkokurssi vanhemmuuden tukemiseen

Keski-Suomen hyvinvointialue tarjoaa kaikille alueen 0–16-vuotiaiden lasten ja nuorten perheille ilmaiseksi käyttöön Perhepolku-verkkokurssin ajalle 1.5.2023-30.4.2026. Verkkokurssin tavoitteena on vahvistaa vanhemman itsemyötätuntoa ja tukea myötätuntoa vuorovaikutusta parisuhteessa ja perheessä ([Perhepolku-verkkokurssi vanhemmille - Perhepolku®](#)). Perhepolku-verkkokurssi tukee hyvinvointialueen tavoitetta perheiden mielen hyvinvoinnin edistämisestä.

Tiedottaminen ja viestintä

Keski-Suomen hyvinvointialueen viestintätiimi vastaa yleisestä asiakasviestinnästä hyvinvointialueella. Neuvolatoimintaan liittyvistä ajankohtaisista asioista tiedotetaan hyvinvointialueen verkkosivuilla sekä mediatiedottein. Lisäksi asiakasviestinnässä ja tiedottamisessa hyödynnetään neuvoloiden info-tv:tä sekä neuvolapalvelujen omaa sosiaalisen median kanavaa Instagramissa (neuvolat_seksuaaliterv_hyvaks) joita ylläpitää suunnitelmallisesti neuvolan oma sometiimi. Someviestinnässä on aina terveyttä ja hyvinvointia edistävä näkökulma.

Neuvolatoimintaan liittyvää ohjausta ja neuvontaa on saatavilla neuvoloiden keskitetystä puhelinpalvelusta. Lisäksi ohjeita ja vinkkejä voi kysyä yleisiin asioihin ilman vahvaa tunnistautumista NeuvolaChatissa. NeuvolaChat on avoinna vain ti-to klo 13–15, mutta palvelua ollaan laajentamassa osana keskitetyn puhelinpalvelun kehittämissuunnitelmaa.

Osallisuus

Neuvolatyön tulee olla laadukasta ja vaikuttavaa hoitotyötä, joka osallistaa asiakasta oman ja perheensä terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen. Asiakkaan osallistamiseksi neuvolatyössä korostuu yksilöllinen, asiakaslähtöinen kohtaaminen sekä

myönteinen, osallisuutta vahvistava vuorovaikutus ja viestintä. Asiakkaan hoitosuunnitelma tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa. Neuvolan tulee tarjota asiakkaalle riittävästi tietoa hoitoon liittyvistä asioista, eri vaihtoehtoista ja neuvolan palveluista, jotta hän voi ottaa osaa ja vaikuttaa itseään ja perhettään koskeviin päätöksiin ja valintoihin. Osallisuuden vahvistamisessa henkilöstön vahva ammatillinen osaaminen ja hyvä vuorovaikutus on tärkeää. Asiakas- ja palautekyselyihin osallistumalla asiakkaat voivat osallistua neuvolapalvelujen kehittämiseen. Asiakkailta kerätään säännöllisesti palautetta mm. perhevalmennuksista ja niiden sisältöjä kehitetään palautteiden perusteella. Asiakaspalautetta voi antaa eri kanavien kautta; tulevaisuudessa asiakkaalla on mahdollisuus antaa palautetta myös Laatuportti-järjestelmän kautta. Lisäksi jokaisen neuvolan seinällä on kirjalliset ohjeet, kuinka voi ottaa yhteyttä tarvittaessa potilasasiamieheen.

Toiminnan yhteensovittaminen nivelvaiheissa

Keski-Suomen hyvinvointialueella on kolme potilastietojärjestelmää (Lifecare, Mediatri, Pegasos), jotka mahdollistavat tietojen siirron lainmukaisilla käytännöillä lastenneuvolasta kouluterveydenhuoltoon sekä erikoissairaanhoidon. Lapsen siirtyessä lastenneuvolasta kouluterveydenhuollon piiriin tuetaan nivelvaihetta ja tähän liittyvät käytännöt ovat vielä hyvinvointialueella kehittymässä.

9. Yhteistyö lapsiperheiden sosiaalipalvelujen kanssa ja ilmoitusvelvollisuus

Lapsiperheille tarkoitetut sosiaalipalvelut toimivat neuvolan tukena, joita ovat varhaisen tuen palvelut, kotipalvelu, perhetyö, perheneuvola, sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Keski-Suomen hyvinvointialueella varhaisen tuen palvelut ja kotipalvelu toimivat ennaltaehkäisevinä palveluina. Muutamien neuvoloiden alueilla varhaisen tuen palvelut pitävät vastaanottoa myös neuvolan tiloissa. Palveluihin pääsee myös palvelutarpeen arvioinnin kautta.

Neuvolan terveydenhoitaja on yhteydessä aikuissosiaalityöhön, mikäli raskausaikana perheessä on esimerkiksi tulevilla vanhemmalla päihdeongelma, vakava mielenterveyden häiriö tai vapausrangaistus. [Ennakollinen lastensuojeluilmoitus - THL](#)

Neuvolapalveluista tulee tehdä lastensuojeluilmoitus LSL 25§ mikäli neuvolassa herää huoli esimerkiksi lapsen kohdistuvasta laiminlyönnistä, heitteillejätöstä, pahoinpitelystä, seksuaalisesta väkivallasta tai sen uhasta, puutteellisesta hoidosta tai huolenpidosta tai huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmasta. [Lastensuojeluilmoitus - THL](#)

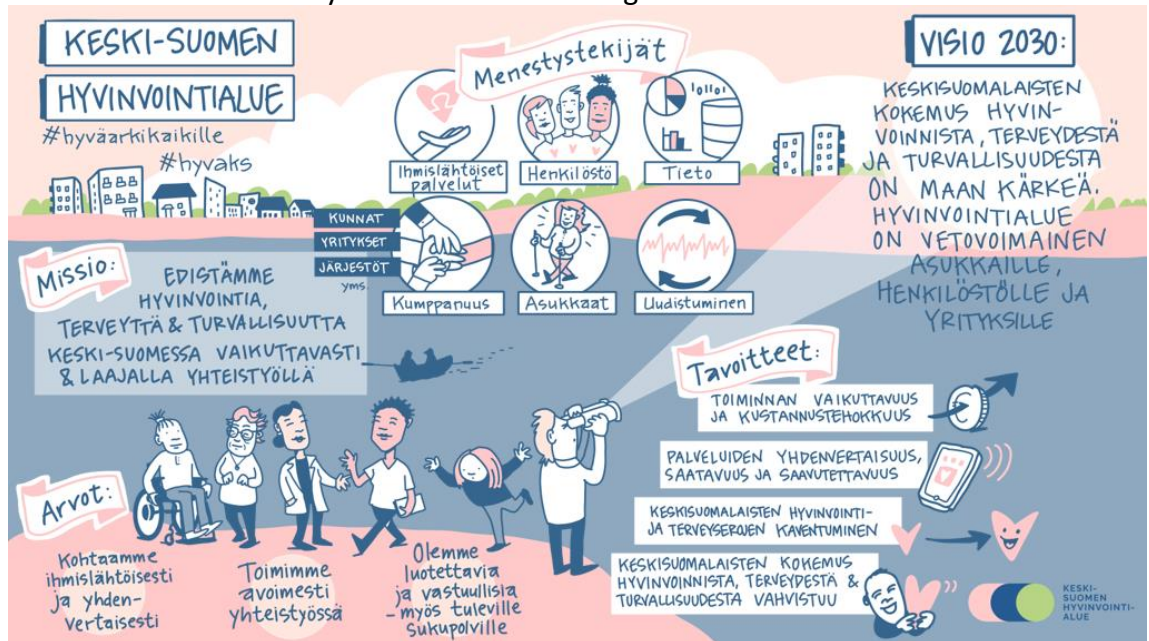
10. Seuranta, raportointi ja toiminnan kehittäminen

Toiminnan seuranta ja arviointi

Neuvolapalveluiden toteutumista mitataan erilaisten tilastojen ja raporttien pohjalta sekä paikallisesti lähiesihenkilöiden, palvelupäällikön ja palvelujohtajan toimesta, hyvinvointialuetasoisesti puolivuositain, että kansallisesti mm. vähimmäistietosisällön muodossa ([Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen arviointi - THL](#)). Myös Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ja aluehallintovirastot valvovat neuvolatoimintaa.

Hyvinvointialueen strategisina tavoitteina (Kuva 1) on nimetty muun muassa toiminnan vaikuttavuus ja palveluiden saatavuus sekä saavutettavuus. Tavoitteena on jatkossa mittaroida COC-indeksillä hoidon jatkuvuutta neuvolassa ([Metadata - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)). COC-indeksillä pystyttäisiin seuraamaan toimipaikoittain hoidon jatkuvuutta, eli käytännössä sitä miten suuri osa neuvolakäynneistä toteutuu samalle hoitajalle. Tavoitteena on jatkossa pystyä seuraamaan myös ylipainoisten lasten määrää ja sen muutosta Iso-BMI-mittarin avulla.

Kuva 1. Keski-Suomen hyvinvointialueen strategia

Mittarit ja tilastointi

Neuvolan asiakaskäynnit ja yhteydenotot kirjataan ja tilastoidaan erillisten ohjeiden mukaan potilastietojärjestelmään. Ohjeistus pohjautuu THL:n AvoHilmo-kirjaamisohjeeseen ([Perusterveydenhuollon avohoidon hoitoilmoitus \(Avohilmo\) - THL](#)). Toistaiseksi käytössä on kolme eri potilastietojärjestelmää, Lifecare, Pegasos Omni ja Mediatri, mutta tulevaisuudessa tavoitteena on yksi yhtenäinen potilastietojärjestelmä.

Johtaminen ja vastuuhenkilöt

Neuvola- ja seksuaaliterveyspalvelut kuuluvat lasten, nuorten ja perheiden vastuualueelle ja siellä perheiden peruspalveluiden palvelualueelle. Neuvola- ja seksuaaliterveyspalvelut jakaantuvat hyvinvointialueen sisällä alueellisesti siten, että jokaisella viidellä alueella on oma palveluvastaavansa. Neuvola- ja seksuaaliterveyspalveluiden johtotiimi koostuu palvelupäälliköstä ja palveluvastaavista. Johtotiimi kokoontuu kerran viikossa.

Lasten, nuorten ja perheiden vastuualueella on päätetty otettavaksi käyttöön systeminen johtaminen. Systemisellä johtajuudella tarkoitetaan johtamistapaa, joka ottaa huomioon toimintaan vaikuttavat tekijät ja niiden väliset suhteet. Systeminen

johtaminen tarkastelee organisaatiota systeeminä, jossa kaikki toiminnot ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Kehittämiskohteet ja toimenpiteet tulevalle kaudelle

Neuvola- ja seksuaaliterveyspalveluissa edistetään laajan työnkuvan toteuttamista, ja pyritään hoidon jatkuvuuteen. Digitaalisia palveluja kuten chat- ja puheluja kehitetään muun muassa eriyttämällä puhelinpalvelu omaksi yksiköksi. Etävälitteisten käytien määrää ja sisältöä kasvatetaan. Neuvolan käyttämät lomakkeet pyritään saamaan digitaaliseen muotoon. Tavoitteena on sekä toiminnan tehostaminen että palveluiden parempi saavutettavuus.

Neurolaverkostoa tarkastellaan, huomioiden laskeva syntyvyys, pienten yksiköiden haavoittuvuus ja kustannukset. Tavoitteena on keskittää seksuaaliterveyspalveluiden järjestäminen kahteen yksikköön, Jyväskylään ja Äänekoskelle, ja näin mahdollistaa tasalaatuinen ja ajantasainen seksuaaliterveyspalveluvalikoima koko hyvinvointialueelle.

Neuvola ja seksuaaliterveyspalvelut jatkavat ja kehittävät edelleen monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa niin hyvinvointialueella kuin sen ulkopuolella, kuten varhaiskasvatuksen ja kolmannen sektorin kanssa. Esimerkkinä yhteistyöstä on myös kulttuurineuvolatoiminta, jota laajennetaan koko hyvinvointialueelle yhdessä kuntien kanssa. Lisäksi neuvolapalveluissa otetaan käyttöön lukuresepti lasten kielen kehityksen sekä perheen yhteisen vuorovaikutuksen tueksi.

Henkilöstön tyytyväisyyttä mitataan säännöllisesti ja tarvittaviin toimenpiteisiin ryhdytään. Tavoitteena on, että henkilöstö viihtyisi työssään ja Keski-Suomen neuvolat ja seksuaaliterveyspalvelut olisivat vetovoimainen työpaikka. Johtamisessa hyödynnetään systeemistä työtettä ja esihenkilöiden osaaminen varmistetaan.

Neuvola ja seksuaaliterveyspalvelut osallistuvat kehittämis- ja verkostoyhteistyöhön, ja hoito- ja palvelupolkujen kehittämiseen muun muassa erikoissairaanhoidon ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyötä perhekeskuksen kanssa tiivistetään ja kehitetään.

Asiakastyytyväisyyttä mitataan säännöllisesti ja asiakasperheiden osallisuutta kasvatetaan. Asiakaspalautteet käydään läpi säännöllisesti ja niiden pohjalta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin.

Tavoitteena neuvolapalveluissa on, että Keski-Suomalaiset lapsiperheet voisivat entistä paremmin, heidän arkensa olisi turvattu sekä kotona että sen ulkopuolella, liikunnan määrä lisääntyisi, ja lasten ja perheiden mielen hyvinvointi kohenisi.

11. Lähteet

[Ennakollinen lastensuojeluilmoitus - THL](#)

[Hoitotakuun tiukentaminen - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)

[Lapset puheeksi® -menetelmä - MIELI ry](#)

[Lastenneuvola - THL](#)

[Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset 2023 \(julkari.fi\)](#)

[Lastensuojeluilmoitus - THL](#)

[Metadata - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

[Neuko-tietokanta\)](#)

[Perhepolku-verkkokurssi vanhemmille - Perhepolku®](#)

[Perusterveydenhuollon avohoidon hoitoilmoitus \(Avohilmo\) - THL](#)

[Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen arviointi - THL](#)

[Sosiaali- ja terveysministeriö, neuvolat](#)

[Terveystuolilaki 15 §](#)

[Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 Finlex](#)

[Yhteiset asiakkaat hyvinvointialueella - lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö \(julkari.fi\)](#)

[Äitiysneuvola - THL](#)

